Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (ôsma komora)

zo 7. júna 2012*

„Sociálne zabezpečenie migrujúcich pracovníkov — Uplatniteľná právna úprava — Pracovník, ktorý je holandským štátnym príslušníkom, pracujúci na palube bagrovej lode plaviacej sa mimo územia Európskej únie pod holandskou vlajkou pre zamestnávateľa so sídlom v Holandsku — Bydlisko na území iného členského štátu — Účasť na holandskom systéme sociálneho zabezpečenia“

Vo veci C-106/11,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Hoge Raad der Nederlanden (Holandsko) z 11. februára 2011 a doručený Súdnemu dvoru 3. marca 2011, ktorý súvisí s konaním:

M. J. Bakker

proti

Minister van Financiën,

SÚDNY DVOR (ôsma komora),

v zložení: predsedníčka ôsmej komory A. Prechal, sudcovia K. Schiemann (spravodajca) a L. Bay Larsen,

generálny advokát: P. Cruz Villalón,

tajomník: M.-A. Gaudissart, vedúci oddelenia,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 1. marca 2012,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— pán Bakker, v zastúpení: H. Menger a V. J. de Groot, belastingadviseurs,

— holandská vláda, v zastúpení: C. Wissels a C. Schillemans, splnomocnené zástupkyne,

— Európska komisia, v zastúpení: V. Kreuschitz a M. van Beek, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálneho advokáta, že vec bude prejednaná bez jeho návrhov,

vyhlásil tento

* Jazyk konania: holandčina.

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu hlavy II nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1; Mim. vyd. 05/003, s. 3), zmeneným a doplneným nariadením Rady (ES) č. 307/1999 z 8. februára 1999 (Ú. v. ES L 38, s. 1; Mim. vyd. 05/003, s. 335; ďalej len „nariadenie č. 1408/71“).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu, v ktorom vystupuje pán Bakker proti Staatssecretaris van Financiën (štátny tajomník pre financie) vo veci jeho povinnej účasti v holandskom systéme sociálneho poistenia za rok 2004.

Právny rámec

Právo Únie

3 Podľa článku 1 písm. a) bodu i) nariadenia č. 1408/71 pojem „zamestnanec“ znamená každá osoba, ktorá je „povinne alebo voliteľne nepretržite poisten[á] pre prípad jednej alebo viacerých udalostí pokrytých časťami systému sociálneho zabezpečenia pre zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby alebo v rámci osobitného systému pre štátnych zamestnancov“.

4 Podľa článku 2 ods. 1 tohto nariadenia:

„Toto nariadenie sa vzťahuje na zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činné osoby alebo študentov, na ktor[ých] sa vzťahuj[ú] alebo sa vzťahovali právne predpisy jedného alebo viacerých členských štátov a ktor[í] sú štátnymi príslušníkmi jedného z členských štátov…“

5 Článok 13 uvedeného nariadenia, ktorý je súčasťou jeho hlavy II s názvom „Určenie príslušnosti právnych predpisov“, stanovuje:

„1. Pokiaľ v článkoch 14c a 14f nie je ustanovené inak, osoby, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie, podliehajú právnym predpisom len jedného členského štátu. Tieto právne predpisy sa určia v súlade s ustanoveniami tejto hlavy.

2. Pokiaľ články 14 až 17 neustanovujú inak:

…

c) na osobu zamestnanú na palube plavidla plávajúceho pod vlajkou členského štátu sa vzťahujú právne predpisy tohto členského štátu;

…“

Holandská právna úprava

6 § 6 zákona o všeobecnom systéme starobných dôchodkov (Algemene Ouderdomswet, Stb. 1956, č. 281) uvádza:

„1. Poistencami v zmysle týchto ustanovení sú:

a) rezidenti, ako aj

b) nerezidenti, ktorí podliehajú dani z príjmov zo závislej činnosti vykonávanej v Holandsku,

ktorí nedosiahli vek 65 rokov.

…“

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

7 Pán Bakker, holandský štátny príslušník, mal v priebehu roka 2004 bydlisko v Španielsku a vykonával závislú činnosť na bagrovej lodi pod holandskou vlajkou pre podnik so sídlom v Rotterdame (Holandsko). Svoju činnosť vykonával najmä v čínskych pobrežných vodách a v Spojených arabských emirátoch. Bagrové lode boli zapísané v holandskom registri námorných lodí.

8 Platobný výmer, ktorý bol doručený pánovi Bakker za rok 2004 z titulu dane z príjmov a príspevkov na sociálne poistenie v Holandsku, bol dotknutou osobou napadnutý. Keďže žalobu proti tomuto platobnému výmeru, ktorú podal, Rechtbank te Breda zamietol, pán Bakker sa obrátil na Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch, ktorý potvrdil rozhodnutie vydané v prvostupňovom konaní.

9 Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch usúdil, že pokiaľ ide o rok 2004, pána Bakker bolo možné považovať za zúčastneného na holandskom systéme sociálneho poistenia napriek tomu, že svoju činnosť vykonával mimo územia Európskej únie. Tento súd odôvodnil svoje posúdenie skutočnosťou, že holandská právna úprava v oblasti sociálneho zabezpečenia sa vo vzťahu k dotknutej osobe stala účinnou na základe nariadenia č. 1408/71, a konkrétne na základe jeho hlavy II. Uvedený súd predovšetkým usúdil, že pán Bakker vykonával svoju činnosť na námorných lodiach plaviacich sa pod vlajkou Holandska, t. j. pod vlajkou členského štátu v zmysle článku 13 ods. 2 písm. c) uvedeného nariadenia. Skutočnosť, že tieto lode počas bagrovania kotvia v pobrežných vodách mimo Únie, nie je podľa Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch rozhodujúca, keďže toto posledne uvedené ustanovenie nepozná obmedzenie podľa druhu lode alebo miesta činnosti.

10 Hoge Raad der Nederlanden, ktorému bolo predložené dovolanie, sa však domnieva, že existujú rozumné pochybnosti o uplatňovaní hlavy II nariadenia č. 1408/71 na prejednávanú vec.

11 Usudzuje, že Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch správne konštatoval, že ak sa zohľadní iba holandské právo, dotknutá osoba nebola povinne poistená v systéme sociálneho poistenia za rok 2004, keďže v uvedenom roku nemala bydlisko v Holandsku a nevykonávala tam ani závislú činnosť. Vnútroštátny súd má ale pochybnosti o predpoklade, z ktorého vychádzal Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch, podľa ktorého dotknutá osoba patrila, pokiaľ ide o rok 2004 do osobnej pôsobnosti nariadenia č. 1408/71, čo umožnilo uplatňovať na jeho situáciu hlavu II uvedeného nariadenia.

12 V tejto súvislosti vnútroštátny súd poznamenáva, že definícia zamestnanca uvedená v článku 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71 vyžaduje, aby bola dotknutá osoba poistená na základe povinného alebo dobrovoľného poistenia proti jednej alebo viacerým udalostiam uvedeným v tomto ustanovení. Preto sa pýta, či je možné, aby osoba v situácii, v akej je pán Bakker, ktorá výlučne z pohľadu vnútroštátnej právnej úpravy nie je povinne poistená vzhľadom na skutočnosť, že nemá bydlisko v Holandsku, môže mať napriek tomu postavenie zamestnanca v zmysle nariadenia č. 1408/71, vzhľadom na skutočnosť, že pravidlá určenia uplatniteľnej právnej úpravy uvedené v hlave II tohto nariadenia určujú ako uplatniteľnú právnu úpravu tohto členského štátu.

13 Hoge Raad der Nederlanden sa domnieva, že na to, aby sa zabezpečil potrebný účinok ustanovení hlavy II nariadenia č. 1408/71, treba na túto otázku odpovedať kladne.

14 Vnútroštátny súd sa však pýta, či skutočnosť, že dotknutá osoba vykonávala svoju činnosť mimo územia uvedeného v článku 299 ES, bráni uplatňovaniu hlavy II nariadenia č. 1408/71. Uvádza judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej sa pravidlá práva Únie týkajúce sa slobodného pohybu pracovníkov uplatňujú tiež na činnosti vykonávané mimo územia Únie, pokiaľ si pracovnoprávne vzťahy zachovávajú dostatočne úzku väzbu s uvedeným územím (rozsudok z 29. júna 1994, Aldewereld, C-60/93, Zb. s. I-2991, bod 14). Vnútroštátny súd rovnako považuje za relevantný rozsudok z 27. septembra 1989, Lopes da Veiga (9/88, Zb. s. 2989, bod 17), ktorý sa tiež týkal situácie námorníka a v ktorom Súdny dvor uviedol, že treba preskúmať, či má pracovnoprávny vzťah dotknutej osoby dostatočne úzku väzby s územím Holandska.

15 Vnútroštátny súd poznamenáva, že v roku 2004 sa v rámci praxe Landelijk Instituut sociale verzekeringen (Národný inštitút sociálneho poistenia) v oblasti sociálneho zabezpečenia zamestnancov určilo uplatňovanie hlavy II nariadenia č. 1408/71 na námorníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi členského štátu Únie alebo Európskeho hospodárskeho priestoru, majú bydlisko v jednom z týchto štátov a vykonávajú závislú činnosť na lodi, ktorá nepláva pod vlajkou členského štátu, len na základe skutočnosti, že zamestnávateľ ma sídlo v Holandsku.

16 Dôsledkom uvedenej praxe je to, že dôchodkové spoločnosti zamestnancov sa domnievajú, že zamestnanci, ako je pán Bakker, sú povinne poistení, hoci v zmysle holandskej právnej úpravy nepatria do takejto kategórie poistených. Vnútroštátny súd však poznamenáva, že rovnaká prax neposkytuje právny základ pre vyberanie príspevkov na poistenie zamestnancov.

17 Podľa vnútroštátneho súdu je skutočnosť, že dotknutá osoba sa v praxi považuje zo strany dôchodkovej spoločnosti zamestnancov za poistenca, prinajmenšom pokiaľ ide o časť sociálneho poistenia v Holandsku, čím má v skutočnosti prospech zo sociálnej ochrany z tohto poistenia, okolnosťou, ktorá posilňuje väzbu s Holandskom. Ak by naproti tomu pri posudzovaní väzby s územím Únie nebolo možné zohľadňovať účasť na systéme sociálneho zabezpečenia členského štátu, vnútroštátny súd sa pýta, či by bola táto účasť podmienkou nevyhnutnou na možnosť uplatňovať nariadenie č. 1408/71 na činnosti mimo územia Únie. Judikatúra Súdneho dvora (pozri rozsudky z 23. októbra 1986, van Roosmalen, 300/84, Zb. s. 3097, ako aj Lopes da Veiga, už citovaný, a Aldewereld, už citovaný) podľa neho neposkytuje v tejto otázke istotu.

18 Hoge Raad der Nederlanden preto čelí otázke, či vzhľadom na všetky okolnosti prejednávanej veci existuje dostatočná väzba s územím Únie. Ak by sa hlava II nariadenia č. 1408/71 uplatňovala vo veci, ktorá mu bol predložená, vnútroštátny súd sa domnieva, že dotknutá osoba by podliehala holandskej právnej úprave v zmysle článku 13 ods. 2 písm. c) uvedeného nariadenia.

19 Za týchto okolností Hoge Raad der Nederlanden rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Uplatňujú sa pravidlá určenia príslušnosti právnych predpisov hlavy II nariadenia… č. 1408/71 s tým následkom, že určujú holandskú právnu úpravu, v dôsledku čoho možno vyberať príspevky na holandské sociálne poistenie v prípade, akým je prejednávaný prípad, ak zamestnanec, ktorý je holandským štátnym príslušníkom s bydliskom v Španielsku, pracuje ako námorník pre zamestnávateľa so sídlom v Holandsku a svoju činnosť vykonáva na palube bagrových lodí, ktoré sa plavia mimo územia [Únie] pod holandskou vlajkou, hoci v prípade zohľadnenia výlučne holandskej vnútroštátnej právnej úpravy nepatrí do holandského systému sociálneho zabezpečenia z dôvodu skutočnosti, že nemá bydlisko v Holandsku?

2. Aký význam má v tejto súvislosti prax vedená v rámci uplatňovania holandského sociálneho zabezpečenia, pri ktorej sociálna poisťovňa, odvolávajúc sa na právo Spoločenstva považuje námorníkov v prípade, akým je prejednávaný prípad, za poistencov?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej otázke

20 Svojou prvou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby legislatívne opatrenie členského štátu vylúčilo z účasti na systéme sociálneho zabezpečenia tohto členského štátu osobu nachádzajúcu sa v situácii, ako je situácia žalobcu v konaní vo veci samej, ktorý je štátnym príslušníkom uvedeného členského štátu, ale nemá v ňom bydlisko, a ktorý je zamestnaný na bagrovej lodi plávajúcej pod vlajkou toho istého členského štátu, pričom svoju činnosť vykonáva mimo územia Únie.

21 Zatiaľ čo holandská vláda a Európska komisia sa domnievajú, že táto otázka si vyžaduje kladnú odpoveď, pán Bakker má opačný názor.

22 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 výslovne stanovuje, že na osobu zamestnanú na palube lode plávajúcej pod vlajkou členského štátu sa vzťahuje právna úprava tohto štátu.

23 Na základe tohto ustanovenia sa preto na osobu v postavení pána Bakker v zásade vzťahuje holandská právna úprava v oblasti sociálneho zabezpečenia vzhľadom na zárobkovú činnosť, ktorú táto osoba vykonáva na palube lode plávajúcej pod vlajkou Holandska.

24 Pán Bakker však uviedol dva argumenty na spochybnenie uplatňovania článku 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 na jeho situáciu.

25 V prvom rade vo svojich písomných pripomienkach uviedol, že na bagrové lode, na ktorých vykonával svoju zárobkovú činnosť, sa nevzťahuje pojem „plavidlo“ uvedený v spomínanom článku 13 ods. 2 písm. c).

26 Toto tvrdenie nemôže obstáť, keďže v tomto ustanovení nie je uvedená nijaká podmienka týkajúca sa druhu príslušného „plavidla“. Okrem toho z vysvetlení poskytnutých vnútroštátnym súdom vyplýva, že uvedené bagrové lode majú osvedčenie o registrácii a sú zapísané v holandskom registri námorných lodí.

27 V druhom rade pán Bakker uviedol na pojednávaní tvrdenie, že článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 sa na jeho situáciu neuplatňuje, vzhľadom na skutočnosť, že bagrové lode, o ktoré ide, vykonávajú svoje činnosti hlavne v čínskych pobrežných vodách a v Spojených arabských emirátoch. Podľa článku 2 ods. 1 dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve, podpísanom v Montego Bay (Jamajka) 10. decembra 1982, ktorý nadobudol platnosť 16. novembra 1994, bol ratifikovaný Holandským kráľovstvom 28. júna 1996 a schválený v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 98/392/ES z 23. marca 1998 (Ú. v. ES L 179, s. 1; Mim. vyd. 04/003, s. 260), sa zvrchovanosť pobrežného štátu rozširuje za jeho pevninské územie a vnútorné vody na priľahlé morské pásmo nazývané pobrežným morom. V dôsledku toho sa podľa pána Bakker na zárobkovú činnosť vykonávanú na bagrových lodiach, o ktorú ide, vzťahujú právne poriadky pobrežných štátov, a nie právne poriadky členského štátu vlajky, t. j. Holandského kráľovstva.

28 V tejto súvislosti treba uviesť, že z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že samotná okolnosť, že činnosť zamestnanca sa vykonáva mimo územia Únie, nepostačuje na to, aby sa neuplatňovali pravidlá Únie o voľnom pohybe pracovníkov, pokiaľ si pracovný vzťah zachováva dostatočne úzku väzbu s územím Únie. V prípade, ako je ten, o ktorý ide v konaní vo veci samej, takáto väzba spočíva v okolnosti potvrdenej vnútroštátnym súdom, že pán Bakker vykonáva zárobkovú činnosť na lodi zapísanej v Holandsku, v službách podniku so sídlom v tomto členskom štáte (pozri v tomto zmysle rozsudky Lopes da Veiga, už citovaný, bod 17, a Aldewereld, už citovaný, bod 14).

29 Okrem toho ani rešpektovanie suverenity pobrežného štátu, ani dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve nevyžadujú, aby bol zamestnanec v situácii pána Bakker zbavený výhody stanovenej sociálnej ochrany v zmysle nariadenia č. 1408/71 zo strany členského štátu, pod ktorého vlajkou pláva loď, ak sa táto loď nachádza v pobrežných vodách iného štátu, ako je tento členský štát.

30 V dôsledku toho nemôže obstáť druhý argument, ktorý uviedol pán Bakker.

31 Pokiaľ ide o vnútroštátny súd, má pochybnosti o uplatňovaní článku 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71, keďže pán Bakker nepatrí do osobnej pôsobnosti tohto nariadenia z dôvodu skutočnosti, že nie je povinne poisteným v systéme všeobecného sociálneho poistenia v Holandsku, lebo tam nemá bydlisko.

32 V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že jediným cieľom článku 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 je určiť vnútroštátnu právnu úpravu, ktorá sa uplatní na osoby, ktoré vykonávajú závislú činnosť na palube lode plávajúcej pod vlajkou členského štátu. Toto ustanovenie ako také nemá za cieľ stanoviť podmienky existencie práva alebo povinnosti účasti na systéme sociálneho zabezpečenia alebo na určitej časti takého systému. Stanovenie týchto podmienok prislúcha právnej úprave každého členského štátu (pozri rozsudok zo 17. januára 2012, Salemink, C-347/10, bod 38).

33 Aj keď si členské štáty ponechávajú právomoc upraviť podmienky účasti na svojich systémoch sociálneho zabezpečenia, musia pri výkone tejto právomoci dodržiavať právo Únie. Tieto podmienky predovšetkým nemôžu viesť k tomu, že z pôsobnosti príslušnej vnútroštátnej právnej úpravy budú vylúčené osoby, na ktoré sa má v zmysle nariadenia č. 1408/71 uplatňovať táto právna úprava (pozri v tomto zmysle rozsudky z 3. mája 1990, Kits van Heijningen, C-2/89, Zb. s. I-1755, bod 20, ako aj Salemink, už citovaný, body 39 a 40).

34 Článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 výslovne stanovuje, že na osobu, ktorá vykonáva svoju zárobkovú činnosť na palube lode plávajúcej pod vlajkou členského štátu, sa vzťahuje právna úprava tohto štátu. Toto ustanovenie by nebolo dodržané, ak by sa podmienka bydliska stanovená právnou úpravou dotknutého členského štátu, pokiaľ ide o účasť na systéme poistenia, ktorý upravuje, mohla namietať voči osobám uvedeným v spomínanom článku 13 ods. 2 písm. c) (pozri v tomto zmysle rozsudky Kits van Heijningen, už citovaný, bod 21, a Salemink, už citovaný, bod 41).

35 Dôsledkom článku 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 je preto nemožnosť namietať voči osobám uvedeným v tomto ustanovení pravidlo uplatniteľného vnútroštátneho právneho poriadku, podľa ktorého je účasť na systéme sociálneho zabezpečenia stanovenom týmto právnym poriadkom podmienená bydliskom v dotknutom členskom štáte (pozri v tomto zmysle rozsudok Kits van Heijningen, už citovaný, bod 22).

36 Z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že tento prístup bol *de facto* prenesený do praxe Landelijk Instituut sociale verzekeringen, ktorý považuje osoby v situácii, v akej je pán Bakker, za poistené.

37 Vzhľadom na všetko, čo bolo uvedené, treba na prvú otázku odpovedať tak, že článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia č. 1408/71 sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby legislatívne opatrenie členského štátu vylúčilo z účasti na systéme sociálneho zabezpečenia tohto členského štátu osobu nachádzajúcu sa v situácii, ako je situácia žalobcu v konaní vo veci samej, ktorý je štátnym príslušníkom uvedeného členského štátu, ale nemá v ňom bydlisko, a ktorý je zamestnaný na bagrovej lodi plávajúcej pod vlajkou toho istého členského štátu, pričom svoju činnosť vykonáva mimo územia Únie.

O druhej otázke

38 Vzhľadom na odpoveď na prvú otázku nie je potrebné odpovedať na druhú otázku.

O trovách

39 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (ôsma komora) rozhodol takto:

Článok 13 ods. 2 písm. c) nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom, doplnenom a aktualizovanom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996, zmeneným a doplneným nariadením Rady (ES) č. 307/1999 z 8. februára 1999, sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby legislatívne opatrenie členského štátu vylúčilo z účasti na systéme sociálneho zabezpečenia tohto členského štátu osobu nachádzajúcu sa v situácii, ako je situácia žalobcu v konaní vo veci samej, ktorý je štátnym príslušníkom uvedeného členského štátu, ale nemá v ňom bydlisko, a ktorý je zamestnaný na bagrovej lodi plávajúcej pod vlajkou toho istého členského štátu, pričom svoju činnosť vykonáva mimo územia Európskej únie.

Podpisy